

FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENTET

Redegjørelse

Havbrukspolitisk redegjørelse

Fiskeri- og kystminister Lisbeth Berg-Hansen

Havbrukspolitisk redegjørelse i Stortinget 17. februar 2011

Innhold

1. Innledning.....	2
2. Ei viktig eksportnæring	2
3. Vilkår for videre utvikling av havbruksnæringa	3
4. Strategi for miljømessig bærekraftig havbruk.....	4
4.1 Genetisk interaksjon og rømming	5
4.2 Forurensning og utslipp.....	5
4.3 Sykdom, herunder parasitter	6
4.4 Arealbruk.....	7
4.5 Fôr og fôrressurser	8
5. Forsknings- og kunnskapsbasert næring	8
6. Framtidsrettet teknologi og produksjonsmetoder.....	9
7. Oppdrett av andre arter.....	10
8. Til markeder over hele verden	11
9. Norges fremste ”merkevare”	11
10. Økt sjømatkonsum i Norge	12
11. Betydning for aktivitet og sysselsetting	12
12. Avslutning	13
13. Statistikk.....	14

1. Innledning

I 2010 var det 40 år siden de første norske oppdrettspionerene lyktes med å sette ut laksesmolt i merder i sjøen, og et par år senere kunne høste matfisk av første klasse. Det var starten på den moderne norske havbruksnæringa. I fjor markerte havbruksnæringa også en annen milepæl: For første gang rundet produksjonen av oppdrettsfisk én million tonn. Det tilsvarer 10 millioner måltider hver dag, gjennom hele året.

Utviklinga fra 1960 og fram til i dag har overgått det de fleste kunne forestille seg. På få tiår har Norge utviklet seg til å bli en av verdens fremste havbruksnasjoner.

Det sies ofte at havbruksnæringa er en ung næring. Sammenliknet med andre primærnæringer så er den dét. Men størrelsen på næringa og den betydning den har fått både nasjonalt og internasjonalt, tilsier at havbruksnæringa nå er ei voksen næring. Det er da også naturlig at den i økende grad er gjenstand for offentlig debatt om hvilke vilkår som skal legges til grunn for dens videre utvikling.

Som statsråd er mitt oppdrag for havbruksnæringa nedfelt i Soria Moria 2-erklæringen. Der står det at *"Det skal legges til rette for videre vekst i havbruksnæringen innenfor bærekraftige rammer. Strategien for bærekraftig havbruk skal legges til grunn. Arbeidet med å redusere lakselus og rømming vil bli høyt prioritert."* Videre står det at *"Utviklingen i oppdrettsnæringen må ta hensyn til villaksen."*

Havbruksnæringa bidrar til eksportinntekter, aktivitet og sysselsetting, spesielt i mange lokalsamfunn langs kysten. Men næringa har også utfordringer på bærekraftsida, særlig knyttet til lakselus og rømming. Havbruksnæringa vil, som all annen matproduksjon, sette avtrykk på miljøet. Spørsmålet er hvor sterke miljøavtrykk vi kan akseptere. Hvilke grenseverdier vi skal sette for havbruksnæringas påvirkning på miljøet, er en politisk avveining som må gjøres på bakgrunn av objektiv kunnskap om alle sider av virksomheten.

2. Ei viktig eksportnæring

Havbruksnæringa er i dag en av våre største eksportnæringer. I 2010 eksporterte den laks, regnbueørret og annen oppdrettsfisk for 33,4 mrd. kroner. Det er en økning på 7,5 mrd. kroner fra året før, og eksporten fra havbruksnæringa utgjorde om lag 10 prosent av eksporten fra Fastlands-Norge. Økningen skyldes i stor grad høyere priser på norsk laks i året som gikk. Eksporten av sjømat fra oppdrett passerte de tradisjonelle fiskeriene i verdi i 2006, og i fjor utgjorde oppdrettsfisk hele 62 prosent av verdien av den totale sjømateksporten.

Mer enn 95 prosent av oppdrettsfisken som produseres, går til eksport. Men Norge er også et viktig marked. Det omsettes oppdrettsfisk og skjell for rundt 1,5 mrd. kroner på

det norske markedet, og tall fra dagligvarehandelen viser at etterspørselen etter laks også i Norge er i rask vekst.

3. Vilkår for videre utvikling av havbruksnæringa

Myndighetenes oppgave er å skape rammebetingelser som sikrer ei bærekraftig og konkurransedyktig norsk havbruksnæring.

Noen rammevilkår er generelle for næringsvirksomhet i Norge. Siden vi har et høyt lønns- og prisnivå blir faktorer som lønnsutvikling, kronekurs og rentenivå svært viktige for konkurranseutsatte virksomheter, som havbruk. En ansvarlig økonomisk politikk er derfor avgjørende for lønnsomhet og næringas evne til å gjøre langsiktige investeringer.

Samferdsel er et annet viktig område. Med en produksjon som tilsvarer nærmere 50 000 fulle vogntog i året, er det viktig at produksjonen kan transporteres trygt og effektivt til markedene, enten den går på bil, tog, fly eller båt.

Andre rammevilkår er spesielle for havbruksnæringa, blant dem er vilkårene for produksjonskapasitet, etablering, lokalisering og drift.

Akvakulturloven fra 2005 videreførte ordningen med begrensning i tallet på tillatelser til oppdrett av laks, ørret og regnbueørret. Hver tillatelse er i tillegg avgrenset gjennom maksimalt tillatt biomasse (MTB). Per i dag er det tildelt i underkant av 1000 tillatelser, med en samlet MTB på 785 000 tonn. Dette reguleringsystemet begrenser mengden fisk som kan stå i sjøen til enhver tid, og regulerer bare indirekte hvor mye fisk som kan produseres. Tillatelsene til å drive oppdrett av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret er ikke antallsbegrenset. Forvaltningsreformen medførte at det fra januar 2010 er fylkeskommunene som behandler søknader om akvakulturtillatelser.

Produksjonskapasiteten for laks, ørret og regnbueørret kan økes ved at myndighetene tildeler nye tillatelser, som i 2009/2010, eller øker kapasiteten på eksisterende tillatelser. Det siste var planlagt for 2010, da regjeringa høsten 2009 foreslo 5 prosent økt MTB for 80 prosent av kysten. Dette ble imidlertid stilt i bero på grunn av lakselusutviklingen. Det ble i fjor høst avklart at det bare blir oppdrettere i Finnmark og Troms som nå får mulighet til å utvide kapasiteten på sine tillatelser med 5 prosent.

Regjeringa vil som kjent foreta en ny vurdering av spørsmålet om kapasitetsøkning i 2012. En forutsetning for å øke kapasiteten i næringa er at økningen er tilpasset markedet, og at vekst vurderes som miljømessig bærekraftig. Spørsmålet om kapasitetsøkning vil i nærmeste framtid først og fremst være knyttet til spørsmålet om hva som blir vurdert som miljømessig bærekraftig.

Næringa kan utvikle seg gjennom økt kapasitet og økt produksjon. Men den kan også videreutvikles gjennom nye teknologiske løsninger, nye arter og nye produkter. Det vil jeg komme tilbake til.

4. Strategi for miljømessig bærekraftig havbruk

Ei bærekraftig havbruksnæring er ei næring som drives miljømessig forsvarlig, innenfor rammene av det naturen tåler. Akvakulturloven har en miljønorm der det stilles krav om at havbruk skal etableres, drives og avvikles på en forsvarlig måte. De alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk i naturmangfoldloven vil for øvrig komme til anvendelse når denne normen forvaltes.

Regjeringas strategi for ei miljømessig bærekraftig havbruksnæring setter mål og gir viktige føringer for framtida. I strategien har vi tatt utgangspunkt i fem hovedområder der havbruksnæringa påvirker miljøet. Disse er:

- Genetisk påvirkning hos villfisk på grunn av rømming
- Forurensning og utslipp
- Sykdom, medregnet parasitter
- Arealbruk
- Fôrressurser

Oppfølgingen av tiltakene i bærekraftsstrategien er viktig for regjeringa i tiden som kommer. De forskjellige tiltakene er ulike i form og karakter. Noen kan følges opp på kort sikt, mens andre har mer langsiktig karakter.

En av de viktigste oppgavene blir å etablere politisk forankrede grenseverdier for hva som er miljømessig bærekraftig.

Kunnskapen om havbruksnæringas påvirkning på miljøet, herunder de ville laksestammene, må baseres på innspill fra mange fagdisipliner. Utarbeidelsen av indikatorer og grenseverdier må derfor ha en multidisiplinær tilnærming. Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim og jeg tok på slutten av fjoråret initiativet til et felles kunnskapsseminar, for å belyse kunnskapsgrunnlaget om forholdet mellom oppdrettslaks og villaks. Forskerne er enige om hovedutfordringene er lakselus og rømming, men det er nyanser i fagmiljøenes oppfatning av problematikken.

Havforskningsinstituttet (HI) har, med utgangspunkt i målene i bærekraftstrategien og den nåværende kunnskapen om næringas påvirkning på miljøet, nylig publisert en fylkesvis tilstandsvurdering av situasjonen for rømming, lakselus og utslipp. Når det gjelder lakselus og rømming, mener Havforskningsinstituttet at det er moderat eller høy sannsynlighet for at de langsiktige målene i bærekraftstrategien i dag ikke er nådd på strekningen fra Rogaland til Troms. Dette bekrefter at regjeringa har oppmerksomhet rettet mot de viktigste miljøutfordringene, og at tiltakene i bærekraftstrategien er nødvendige.

For å få tilstrekkelig legitimitet bak forvaltningsråd, bør de ikke bare være gjenstand for nasjonal, men også internasjonal kvalitetssikring. Dette skjer innenfor andre deler av sjømatproduksjonen, der det internasjonale havforskningsrådet ICES bidrar når det gjelder bestandsforvaltningsråd, og det europeiske mattrygghetsbyrået EFSA bidrar innenfor fiskehelse og -velferd.

Forvaltning bør bygge på best tilgjengelig kunnskap og føre-vår-prinsippet.

4.1 Genetisk interaksjon og rømming

Målet i bærekraftstrategien er at *havbruk ikke skal bidra til varige endringer i de genetiske egenskapene til villfiskbestandene.*

Rømming fra oppdrettsanlegg må holdes på et minimum for å ivareta naturmangfoldet. Derfor setter fiskerimyndighetene krav til teknisk standard for anleggene og til driften, og fører tilsyn med etterlevelse av regelverket. Oppdretterne er ansvarlig for at fisken holder seg inne i merdene.

I regjeringas bærekraftstrategi legges det opp til å flytte fokus fra innrapporterte rømmingstall fra oppdrettere til innslag av rømt oppdrettsfisk i elvene, som et mål på miljøpåvirkningen av rømming.

Innslaget av rømt oppdrettsfisk i elvene har gått ned med 60 prosent fra slutten av 1980-tallet og frem til i dag. De siste ti årene har innslaget i elvene vært tilnærmet uendret. I mange elver er innslaget av rømt oppdrettsfisk fremdeles for høyt. Arbeidet med å hindre rømming er derfor høyt prioritert. Et forslag om skjerpede tekniske krav til matfiskanlegg er nylig sendt ut på høring. Det er også igangsatt arbeid med en teknisk standard for landanlegg, som skal bidra til redusert rømming på settefiskstadiet.

Det er viktig å føre tilsyn med at anleggene driver i samsvar med regelverket, både når det gjelder standarden på anlegg og sykdom. Fiskeridirektoratet fikk fra 2010 økt sitt budsjett med 10 millioner kroner til styrking av havbrukstilsynet. I 2010 gjennomførte Mattilsynet og Fiskeridirektoratet til sammen 1370 tilsynsbesøk og revisjoner med oppdrettsanlegg.

4.2 Forurensning og utslipp

Målet i bærekraftsstrategien er at *alle oppdrettslokaliteter som er i bruk holder seg innenfor en akseptabel miljøtilstand, og ikke har større utslipp av næringssalter og organisk materiale enn det resipienten tåler.*

Alle oppdrettslokaliteter har en utslippstillatelse gitt av miljøvernmyndighetene med hjemmel i forurensningsloven. Fylkesmannen fører tilsyn med at næringa driver innenfor gitte utslippstillatelser, på vegne av Klima- og forurensningsdirektoratet.

Ifølge Klima- og forurensningsdirektoratet er akvakulturnæringen den klart dominerende enkeltkilden for menneskeskapt tilførsel av fosfor og nitrogen på kyststrekningen fra Lindesnes til grensen mot Russland.

Data fra Klima- og forurensningsdirektoratet viser at vannkvaliteten og resipientforholdene langs 90 prosent av kysten er så gode at det er liten eller ingen risiko for at overgjødning fra havbruksanlegg vil føre til at målene om minimum god miljøtilstand, i henhold til EUs vannrammedirektiv, ikke nås innen fristen. På 1 prosent av kyststrekningen er vannkvaliteten så dårlig at oppdrett frarådes, eller at dagens produksjon bør begrenses. I de resterende 9 prosent av områdene er det mulig risiko for at målene i vannrammedirektivet ikke nås.

4.3 Sykdom, herunder parasitter

Målet i bærekraftstrategien er at *sykdom i oppdrett ikke skal ha bestandsregulerende effekt på villfisk, og at oppdrettsfisken skal vokse opp til slakting med minimal medisinbruk.*

Som fiskeri- og kystminister er jeg ansvarlig for fiskehelsa både på oppdrettsfisk og villfisk, inkludert infeksjoner med lakselus. Mattilsynet fører tilsyn på dette feltet, mens Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet bidrar med forskningsbasert kunnskapsstøtte.

Den største sykdomsutfordringen i havbruksnæringa er for tiden lakselus. Høsten 2009 meldte Mattilsynet om høye lusetall på oppdrettsfisk flere steder langs kysten, og utvikling av resistens mot tilgjengelige lusemidler. Lusetallene høsten 2010 var på omtrent samme nivå som samme tid året før, dog med store regionale forskjeller. Utfordringene med resistens er foreløpig ikke reversert eller under kontroll i store deler av landet. Problemene er størst i sørlige deler av Nordland, Nord-Trøndelag og Sunnhordland. Det er ikke meldt om resistensutvikling i Finnmark og Troms.

Næringa har det siste halvannet året lagt ned et omfattende arbeid med avlusningskampanjer for å få bukt med luseproblemene. Tall fra Havforskningsinstituttet viser at laksesmolten både i 2009 og 2010 vandret ut med liten lusebelastning. Ut i fra hovedformålet, å sikre utvandrende villaks, var kampanjene derfor vellykket. Havforskningsinstituttet viser på den annen side til at infeksjonspresset på sjørreten, som oppholder seg i fjord- og kystområdene hele året, er for høyt flere steder langs kysten, særlig på Vestlandet.

Regelverket tilknyttet lusebekjempelse er blitt betraktelig skjerpet de to siste årene. Mattilsynet har gjennom regelverket fått en rekke virkemidler til håndtering av situasjonen, blant annet fullmakt til å pålegge samordnet drift, brakklegging og om nødvendig utslakting på lokaliteter med mye lus. I tillegg kan de opprette egne bekjempelsessoner med strengere krav i områder hvor de generelle tiltakene ikke har hatt god nok effekt. Slike soner er opprettet både i Hardanger/Sunnhordland og i Nord-Trøndelag. Her har Mattilsynet pålagt oppdretterne samordnet utsett og brakklegging for å redusere lusebelastningen på vill laksefisk.

I bærekraftstrategien blir det pekt på at framtidens lakselusekontroll, i tillegg til tiltaksgrenser på oppdrettsfisken, også må rettes inn mot interaksjon mellom lakselus på oppdrettsfisk og villaks. Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet med flere er i

gang med forskning som skal danne det faglige grunnlaget for etablering av grenseverdier for lakselus på villaks, og hvordan disse bør utløse tiltak i oppdrettsanlegg.

Utviklinga av resistente lakselus understreker viktigheten av et bredt spekter av virkemidler, og at problemene på lang sikt ikke kan løses ved økt medisinbruk.

Leppefisk er et viktig virkemiddel i lusebekjempelsen og det er positivt at så mange oppdrettere nå benytter seg av denne biologiske løsningen. Men, det er også viktig at leppefisken ikke overbeskattes. Flere aktører har nå startet med oppdrett av leppefisk, noe som vil være nødvendig på sikt dersom dette skal tas i bruk i stor skala.

Vaksine er også et mulig virkemiddel mot lus. Forskere ved Havforskningsinstituttet og Universitet i Bergen, er i samarbeid med tyske forskere snart i mål med å kartlegge lakselusas arvestoff (genom). Resultatene kan bidra til nye behandlingsmetoder og på lengre sikt muligens en vaksine.

Forskningsrådet lanserte rett før jul et senter for forskningsdrevet innovasjon på lakselusforskning ved Universitetet i Bergen. Senteret (Salmon Louse Research Centre) vil få et budsjett på 200 millioner kroner over åtte år. Universitet i Bergen har med seg Havforskningsinstituttet, Norges Veterinærhøyskole og flere næringsaktører som forskningspartnere. Næringsaktørene vil selv bidra med om lag 25 prosent av finansieringen.

4.4 Arealbruk

Målet i bærekraftsstrategien er at havbruksnæringa skal ha *en lokalitetsstruktur og arealbruk som reduserer miljøpåvirkning og smitterisiko*.

Arealstrukturen i næringa, det vil si anleggenes plassering i forhold til hverandre og strøm- og vannforhold, har nær sammenheng med sykdomsspredning og miljøpåvirkningen generelt. I september 2009 nedsatte Fiskeri- og kystdepartementet et ekspertutvalg for effektiv og bærekraftig arealbruk i havbruksnæringa.

Med bakgrunn i bærekraftstrategien har utvalget utredet og foreslått en ny overordnet arealstruktur som skal bidra til at havbruksnæringa utnytter sitt areal på en effektiv og miljøvennlig måte. Fremtidens arealstruktur skal også bidra til at havbruksnæringa får en balansert og bærekraftig sameksistens med andre interesser i kystsonen.

Utvalget leverte sin rapport 4. februar 2011, og foreslår blant annet:

- Inndeling av kysten i (smittehygienisk betingede) produksjonsområder, inndelt i et begrenset antall "utsett-soner" med koordinerte utsett og brakklegging. Tillatelsene knyttes til et produksjonsområde.
- Handlungsregel knyttet til tap i produksjon, som blir styrende for maksimalt tillatt biomasse innenfor et produksjonsområde.

- Adgang til miljøbettinget flytting av tillatelser fra produksjonsområder med høye tap til områder med lave tap.
- Videre utviklingsarbeid for å etablere gode handlingsregler for lus og rømming. For rømming foreslås at næringen i et produksjonsområde har ansvaret for å ta ut rømt fisk fra elver der innslaget av oppdrettsfisk er for høyt.
- Fri adgang til etablering av landbasert produksjon (stor smolt, matfisk av ulik størrelse) og til etablering av lukkede anlegg i sjø.

Jeg har nå sendt rapporten på seks måneders høring for å få et bredt tilfang av innspill.

4.5 Fôr og fôrressurser

Bærekraftsstrategien slår fast at *norsk oppdrettsfisk skal føres med fisk som kommer fra godt forvaltede bestander, og dermed ikke medvirker til å utarme marine ressurser.*

Laks er et veldig energieffektivt "husdyr". Regnet ut fra en gjennomsnittlig fôrpellet, brukes det i Norge knapt 1,5 kilo marint råstoff for å produsere 1 kilo oppdrettsfisk.

Vegetabilske råvarer og råstoff fra avskjær og biprodukter utgjør en økende bestanddel av norsk fiskefôr. Den største kilden til marint fôrråstoff er fremdeles industrifisk, og det viktigste virkemiddelet vi har for å nå målet i strategien er å nedkjempe ulovlig, uregulert og urapportert fiske, UUU-fiske. Norge er en aktiv pådriver for å nedkjempe UUU-fiske internasjonalt. I FAO – FNs matvareorganisasjon – har vi fått gjennomslag for en global avtale om havnestatskontroll, og FAO utvikler nå retningslinjer for å avgrense utkast og bifangst. Norge arbeider også aktivt opp mot EU når det gjelder å redusere utkast av fisk.

Fiskefôr som brukes i norsk havbruk produseres i all hovedsak i Norge.

Fiskefôrprodusentene har et selvstendig ansvar knyttet til import av fôringredienser og merking av fôr, for å sikre at fôret inneholder fiskemel og fiskeolje produsert fra bærekraftig forvalta bestander.

5. Forsknings- og kunnskapsbasert næring

Norsk havbruksnæring er ei forsknings- og kunnskapsbasert næring. Den har vært kjennetegnet av at veien mellom forskning og næring har vært kort, og at ny kunnskap raskt har blitt tatt i bruk.

Foreløpige tall fra Norsk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) sin kartlegging av havbruksforskninga, viser at det totalt ble brukt 1,3 mrd. kroner på forskning og utvikling i 2009. Det offentlige finansierte nærmere 50 prosent av havbruksforskninga i Norge, mens resten ble finansiert av næringsaktører eller andre.

Instituttsektoren er den viktigste aktøren innenfor havbruksforskninga. Samlet utførte instituttene nesten halvparten av all havbruksrelatert forskning i 2009. Om lag 40

prosent av forskninga ble utført av næringslivet, mens universiteter og høyskoler sto for 13 prosent.

I tillegg til direktefinansiering av forskning, finansierer havbruksnæringa forskning gjennom Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF). Fondet forvalter inntektene fra FoU-avgiften på eksport av fisk og fiskevarer, og har i 2011 avsatt 60 mill. kroner til havbruksforskning.

En betydelig del av midlene benyttes i større prosjekter i samarbeid med Norges forskningsråd. Forskningsrådet har seks tematiske prioriteringer innenfor sitt nye havbruksprogram:

- Bærekraftig sjømatproduksjon
- Frisk fisk
- Framtidens fôr
- Andre oppdrettsarter
- Miljøvennlig havbruksteknologi
- Genetikk og avl

Oppfølgingen av bærekraftstrategien er høyt prioritert i havbruksforskningen. Prioriteringen skjer både gjennom økte bevilgninger og gjennom tematisk dreining av forskningsmidler til Forskningsrådet og relevante forskningsinstitutter. Et annet viktig område er forskning på produkt- og markedsutvikling, blant annet i regi av Nofima.

6. Framtidsrettet teknologi og produksjonsmetoder

Et av tiltakene i regjeringas strategi for ei miljømessig bærekraftig havbruksnæring er å legge til rette for utvikling av ny teknologi og nye produksjonsmetoder som gir mer miljøvennlig produksjon av oppdrettsfisk. Det vil også kunne være med å tilrettelegge for bærekraftig vekst i næringa.

Det skjer mye – og i raskt tempo – innenfor nytenkning og teknologiutvikling i oppdrettsbransjen. I senere tid har det vært stor oppmerksomhet rundt landbaserte oppdrettsanlegg, lukkede anlegg i sjø og forlenget landfase for settefisk av laks og ørret.

Fiskeri- og kystdepartementet har nylig sendt på høring et forslag om en prøveordning med forlenget landfase for settefisk av laks, ørret og regnbueørret. Dette kan bidra til å redusere rømmingsrisiko, sykdomsrisiko og dødelighet. Det kan også være fornuftig ut fra miljømessige og økonomiske hensyn, samt bidra til utvikling av miljøteknologi i havbruksnæringa.

Det har funnet sted en rivende teknologiutvikling i havbruksnæringa de siste 40 årene. Men, den grunnleggende merdkonstruksjonen er allikevel den samme. Regjeringa ønsker å legge til rette for innovasjon og teknologiutvikling, og har derfor som siktemål å ha et så teknologinøytralt regelverk som mulig. Gjennom funksjonskrav og målformuleringer slik som i bærekraftsstrategien har regjeringa lagt rammer for

havbruksnæringas påvirkning på miljøet. Så er det opp til innovasjonsevnen å sikre teknologi som kan bidra til at målene om økt produksjon kan nås samtidig som miljømålene nås. Utviklingen skjer både innenfor nasjonale og internasjonale forskningsmiljø. Blant annet ses det på mulighetene for teknologi for offshore havbruk, det vil si oppdrettsanlegg som kan ligge lengre ut i havet.

Myndighetene kan tildele forskningstillatelser til å utvikle kunnskap som kommer akvakulturnæringa til gode, blant annet om driftsformer, teknologi, biologi, ernæring, fiskehelse og fiskevelferd. Slike tillatelser kan være et alternativ for dem som ønsker å prøve ut lukkede anlegg.

7. Oppdrett av andre arter

Laks og ørret utgjør per i dag 97 prosent av volumet som produseres i havbruksnæringa. Regjeringa er opptatt av at næringa i framtida skal ha flere bein å stå på, og forskning og utviklingsprosjekter knyttet til oppdrett av marine arter er derfor et prioritert område. Torsk er den nye arten det satses mest på. Oppdrett av torsk har vist seg å by på andre utfordringer enn oppdrett av laks og ørret, både når det gjelder produksjon av yngel, sykdom og kjønnsmodning. Forskningen som gjøres på torsk antas å kunne overføres til andre marine arter. Å utvikle nye arter er tid- og kunnskapskrevende. Regjeringas satsning på oppdrett av torsk og marine arter er derfor langsiktig.

I tillegg til fisk, drives det akvakultur på blåskjell, kamskjell og andre skalldyrarter i norske fjorder. Det forekommer også ferskvannsoffdrett av for eksempel røye. Det er uttrykt interesse for mer oppdrett i ferskvann, blant annet for å skaffe et bredere inntektsgrunnlag i distriktene. Jeg vil derfor, i samråd med berørte departement, sette i gang en nærmere kartlegging av muligheter og begrensninger, herunder myndighetsgitte flaskehalser.

Også interessen for oppdrett av tang og tare er økende, og departementet har derfor foreslått justeringer i regelverket slik at behandling av slike saker skal bli mer hensiktsmessig. Det gjøres i dag forsøk på såkalt integrert havbruk, det vil si oppdrett av flere arter på samme sted, hvor den ene kan dra nytte av den andre. Det har vist seg at for eksempel tang og tare har god evne til å utnytte utslipp av næringssalter fra fiskeoppdrett som næring. Tang og tare kan igjen brukes som innsatsfaktor til biodrivstoffproduksjon. Dette er spennende muligheter der vi ennå vet lite om potensialet.

8. Til markeder over hele verden

Sjømat er sunt, enkelt og velsmakende, og møter derfor de store globale mattrendene på mange plan. Det er ingen grunn til å tro at etterspørselen i markedet i nær framtid vil sette begrensninger for hvor mye den norske havbruksnæringa kan produsere og eksportere. Eksportutvalget for fisk har beregnet at den underliggende etterspørselsveksten for laks i alle markeder var på 14 prosent i 2010. Blant de store driverne for veksten er sushi-segmentet, som er i vekst over hele verden.

Norsk oppdrettsfisk eksporteres til omkring 100 ulike land. En viktig oppgave for myndighetene er å bidra til god markedsadgang. Adgangen til vårt viktigste marked, EU, ble betydelig forbedret etter at antidumpingtiltakene mot laks og ørret ble fjernet. EUs 27 medlemsland er mottaker for to tredjedeler av oppdrettsfisken vi produserer. EØS-avtalen gir særlig bearbeidede sjømatprodukter høye tollsatser. Dette begrenser muligheten for eksport av bearbeidede produkter, for eksempel røkt laks, til EU.

I år har myndighetene, sammen med den norske laksenæringa, engasjert seg ovenfor amerikanske myndigheter for å forsøke å få fjernet de siste gjenværende straffetiltakene mot norsk laks.

Myndighetene arbeider også for å redusere tollsatsene for norsk sjømat i de pågående frihandelsforhandlinger med blant andre Kina og Russland, som begge er viktige markeder for blant annet norsk laks og ørret.

9. Norges fremste ”merkevare”

Innovasjon Norge gjorde i 2008 en undersøkelse om oppfatningene av Norge i utlandet. I undersøkelsen kom det fram at laks er det nærmeste Norge kommer en *merkevare*. Svenskene har Ikea, finnene har Nokia og Norge har laksen. Flere undersøkelser viser at laks eller sjømat er et av de første produktene som folk tenker på når de hører om Norge. Dette har mange også erfart egenhendig på reise i utlandet. Norsk laks finnes på menyen i nær sagt alle verdens land, og det er ikke sjelden at den utenlandske drosjesjåføren begynner å snakke om sjømat når man sier man er fra Norge. I fjor ble det spist 10 millioner måltider bestående av norsk laks hver dag, over hele verden. Norsk sjømat og norsk laks har stor betydning som bærer av den norske identiteten, både her hjemme og i utlandet.

Det er derfor viktig at havbruksnæringa har et godt omdømme. Myndighetenes rolle er å utøve en forsvarlig og kunnskapsbasert forvaltning, og ha regelverk og tilsyn innen miljø og mattrygghet som er til å stole på. Næringa må ivareta sitt omdømme innenfor de rammene som settes, ta miljøproblemene på alvor og vise åpenhet rundt muligheter og utfordringer.

Jeg ønsker å bidra til at folk får mer kunnskap om denne næringa, som spiller en stadig større rolle for vår økonomi. Havbruk er ikke lenger noe det drives med innerst i fjordene på avsidesliggende steder, det er noe vi driver med i *Norge*.

10. Økt sjømatkonsum i Norge

Sjømatkonsumet i Norge bør økes. I ”Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer”, som nylig kom fra Nasjonalt råd for ernæring, tilrås fisk til middag to til tre ganger i uken og gjerne som pålegg. Minst 200 gram bør være fet fisk som laks, ørret, makrell eller sild.

Gjennom blant andre Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) fremskaffer myndighetene kunnskap om de ernæringsmessige egenskapene ved sjømaten vi produserer. Vi arbeider aktivt sammen med dagligvarehandelen for å videreformidle denne kunnskapen til norske konsumenter. Gjennom prosjektet *Fiskesprell* får barn og unge i barnehagen og grunnskolen bedre kjennskap til sjømatens ernæringsmessige fordeler, i tillegg til gode smakserfaringer. Fiskesprell er et ledd i regjeringens handlingsplan for bedre kosthold i befolkningen. Det er viktig at nordmenn kjenner til de positive helseeffektene av å spise sjømat.

Kostholdsråd og kunnskap om hvorfor sjømat er sunt er viktige virkemidler, et annet er utvikling av produkter som er lett tilgjengelige for forbrukeren. Det norske markedet er som nevnt et viktig marked for havbruksnæringa. Jeg er glad for at næringa gjennom Eksportutvalget for fisk har valgt å styrke arbeidet med profilering og markedsføring på hjemmemarkedet.

I løpet av de siste årene har stadig flere produsenter utviklet produkter for hjemmemarkedet. Jeg ønsker å tilrettelegge for økt innovasjon, produktutvikling og markedsorientering i sjømatnæringa, blant annet gjennom Innovasjon Norges marine verdiskapingsprogram. Det norske markedet bør være en utstillingsarena for det beste sjømatnæringa har å tilby, slik at både nordmenn og turister opplever at de befinner seg i en sjømatnasjon.

11. Betydning for aktivitet og sysselsetting

Havbruksnæringa er viktig for den nasjonale økonomien, og den er spesielt viktig for økonomien i mange av våre kystkommuner. Det drives havbruk i om lag 150 kommuner langs norskekysten, fra Lillesand i sør til Sør-Varanger i nord. I mange av disse kommunene er havbruksnæringa og den aktiviteten den fører med seg, viktig og til dels avgjørende for både sysselsettingen og opprettholdelsen av bosettingen.

Havbruk er i seg selv ikke en spesielt arbeidsintensiv aktivitet. Havbruksnæringa sysselsatte i 2009 om lag 5 000 personer. Antallet som har vært direkte sysselsatt i havbruksnæringa har vært nokså stabilt i de siste årene til tross for at produksjonen er mangedoblet. I 2009 ble det produsert 450 tonn laks per ansatt i lakseoppdrettsnæringa. Til sammenlikning produserte hver ansatt 60 tonn laks i 1990. Produktivitetsøkningen i oppdrettsleddet har med andre ord vært enorm, og det er viktig for at norsk laks skal holde et konkurransedyktig kostnadsnivå sammenliknet med andre produsentland.

Havbruksnæringa skaper vel så mange arbeidsplasser i andre næringer. Sintef Fiskeri og havbruk har i en ringvirkningsanalyse beregnet at havbruksnæringa, inkludert

ringvirkninger, i 2008 skapte 20 000 arbeidsplasser. Dette er snakk om arbeidsplasser innenfor bygg og anlegg, transport, innkjøp av tjenester og ikke minst innenfor produksjon av innsatsfaktorer som settefisk og fôr.

Jeg er opptatt av at havbruksnæringa skal bestå av lønnsomme bedrifter som bidrar til å skape aktivitet og arbeidsplasser. Det fins mange gode eksempler på slike bedrifter.

Men, jeg møter mange ordførere og andre som ikke er imponert over hva oppdrettsbedriftene bidrar med i lokalsamfunnene. Om lag 80 prosent av laksen som produseres blir eksportert ut av landet som hel fersk laks, det vil si nesten ubearbeidet. I praksis betyr det for mange kommuner som legger til rette for oppdrettsaktivitet, at næringa skaper lite eller ingen aktivitet i kommunen utover selve oppdrettsaktiviteten.

Fra og med 2009 ble kommunene gitt mulighet til å skrive ut eiendomsskatt på oppdrettsanlegg i sjø. Likevel tror jeg at en havbruksnæring som investerer og bidrar til aktivitet og sysselsetting i lokalsamfunnene, er en viktig forutsetning for den videre utviklingen av næringa. Fiskeri- og kystdepartementet vil i vår motta en utredning om hvordan verdiskapinga og sysselsettingen i havbruksnæringa kan økes. Jeg mener det er viktig å finne modeller som skaper incentiv for næringa til å bidra til sysselsetting og aktivitet i kommunene, og for kommunene til å tilrettelegge for å utvikle næringa.

Forskning viser at sjømatsektoren sammen med energisektoren og shippingsektoren, er en av de tre sterke næringsklyngene vi har i Norge. Sjømatnæringas konkurransefortrinn ligger ikke bare i en lang kyst og god ressurstilgang, men også i oppbyggingen av ledende selskaper og kompetansemiljø. Trøndelagskommunene Hitra og Frøya har for eksempel en næringsklynge hvor bedrifter i alle ledd av verdikjeden for havbruk samhandler og gjør hverandre mer innovative og mer konkurransedyktige.

12. Avslutning

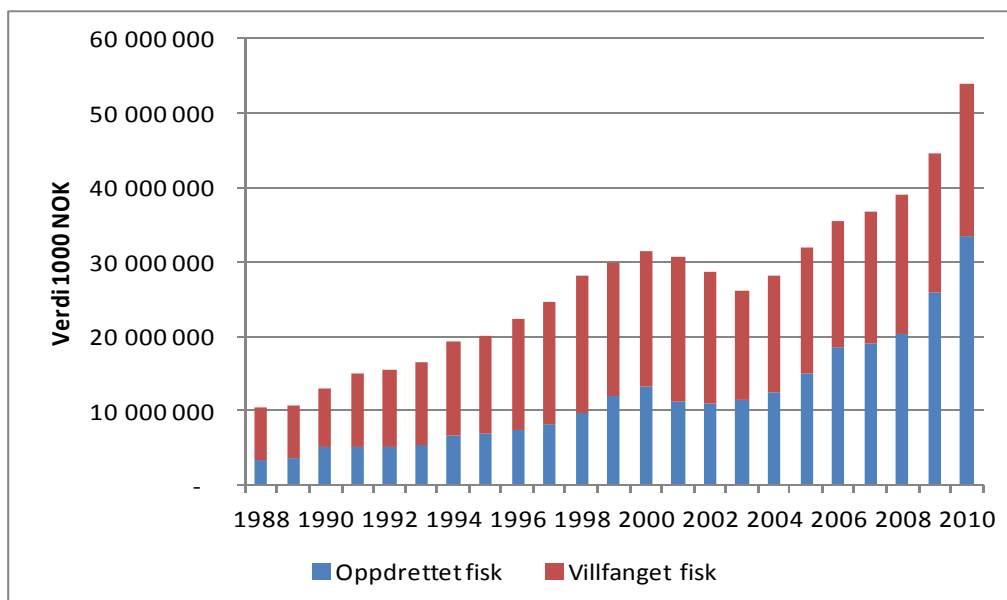
Havbruk er voksende i hele verden, og norsk kompetanse på område er i økende grad ettertraktet i andre deler av verden. Norge er i front når det gjelder innovasjon og utvikling på dette området, og det vil vi legge til rette for også i fremtiden.

Havbruksnæringa har i dag utfordringer på bærekraftsida, særlig knyttet til lakselus og rømming. Som jeg sa innledningsvis må hvilke grenseverdier vi skal sette for havbruksnæringas påvirkning på miljøet, være en politisk avveining på bakgrunn av objektiv kunnskap om alle sider av virksomheten. På noen områder har vi allerede mye kunnskap, mens det på andre områder er behov for å skaffe til veie mer kunnskap for å kunne gjøre disse vurderingene.

Havbruksnæringa er en viktig næring for Norge. Næringa er en stor eksportnæring, og bidrar til aktivitet og sysselsetting i hele landet, og spesielt i mange lokalsamfunn langs kysten. Regjeringas utgangspunkt er at det innenfor bærekraftige rammer skal legges til rette for videre vekst. Både myndigheter og næringa selv må bidra til at dette målet kan realiseres.

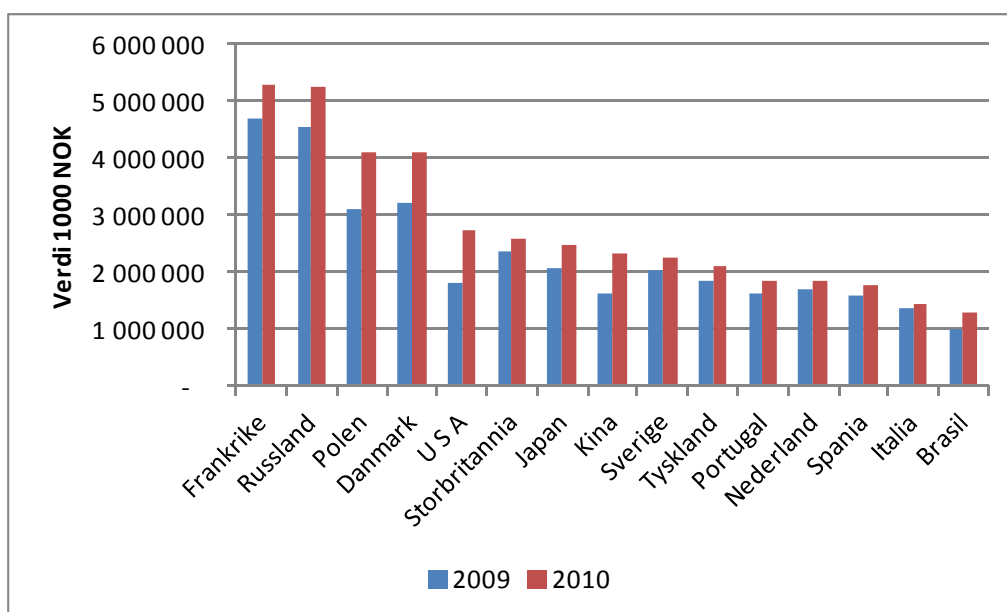
13. Statistikk

1. Norsk sjømateksport

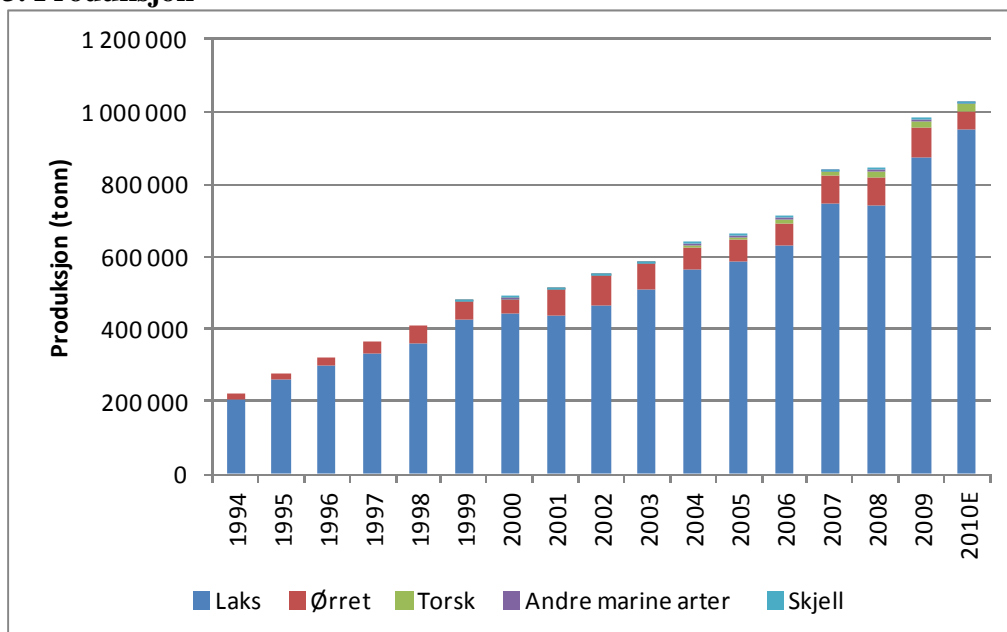
Figur1: Norsk sjømateksport 1988-2010, total verdi 1000 NOK. Kilde: SSB.

2. Markeder for norsk sjømat

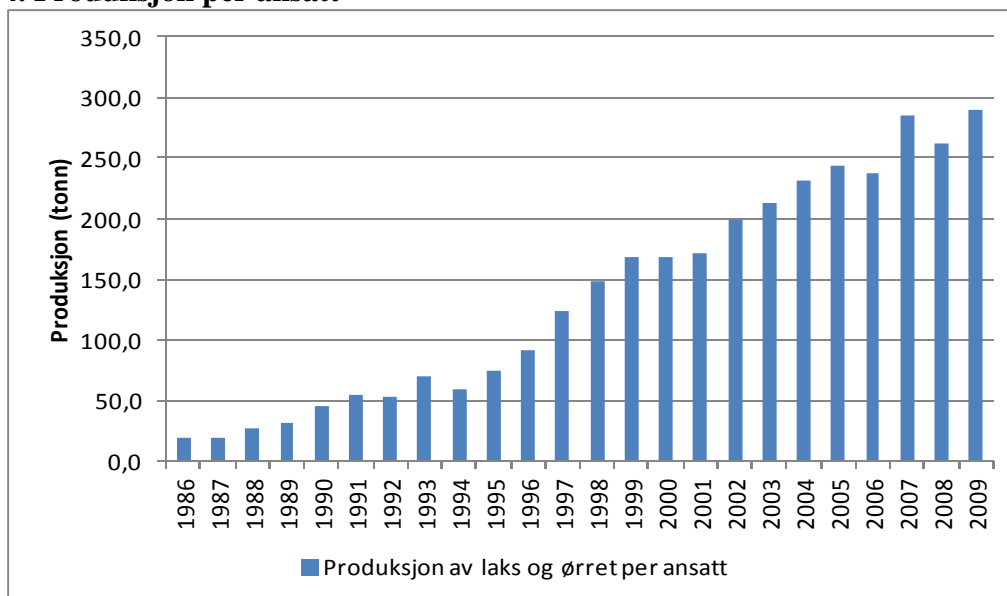
Figur 2: De største markedene for norsk sjømateksport 2009-2010. Kilde: SSB.

3. Produksjon

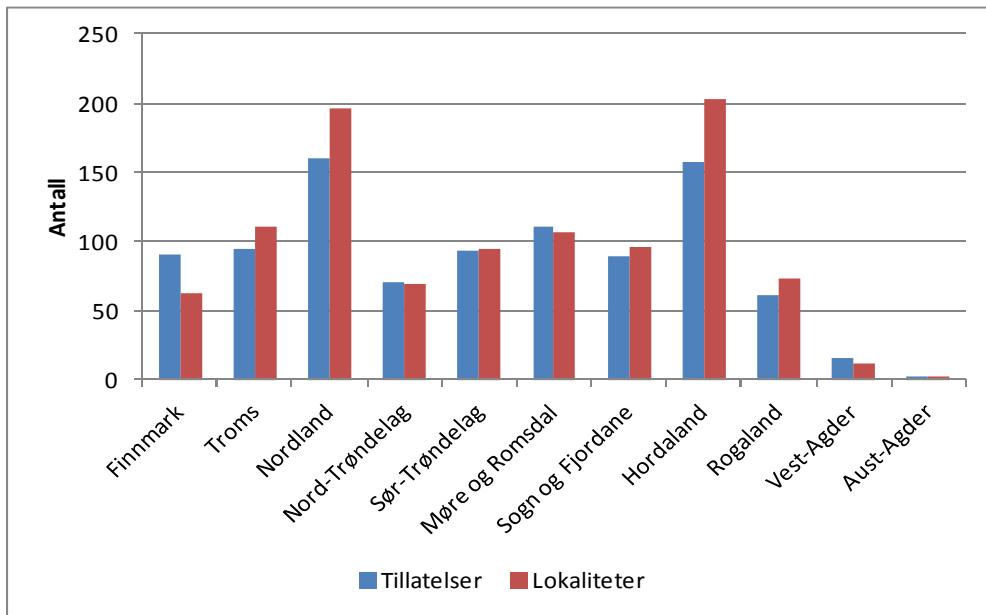
Figur 3: Havbruksproduksjon i Norge. Kilde: Fiskeridirektoratet.

4. Produksjon per ansatt

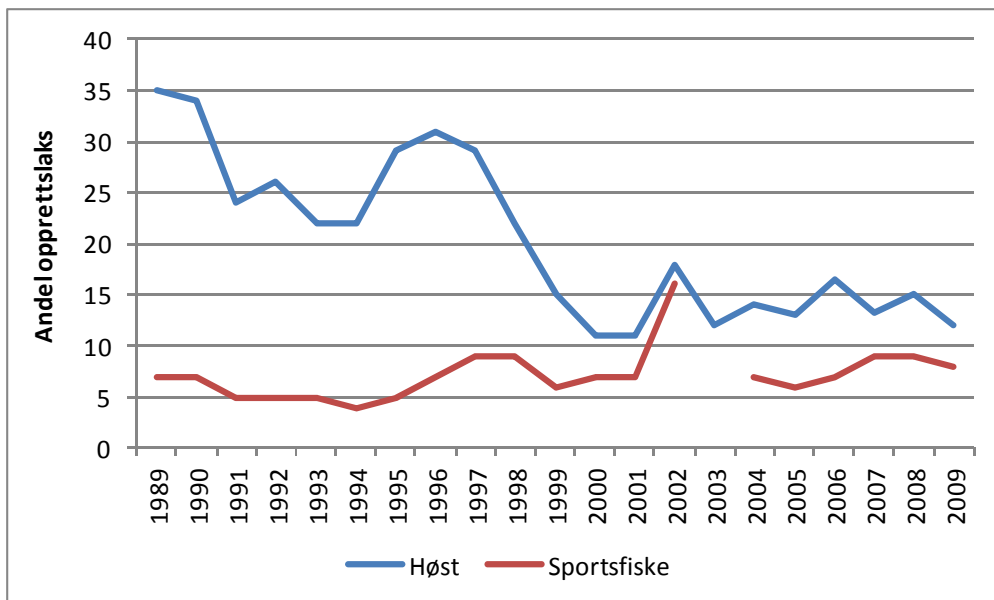
Figur 4: Utviklingen i produksjon av laks og ørret per ansatt 1986-2009. Kilde: Fiskeridirektoratet.

5. Tillatelser og lokaliteter fordelt på fylke

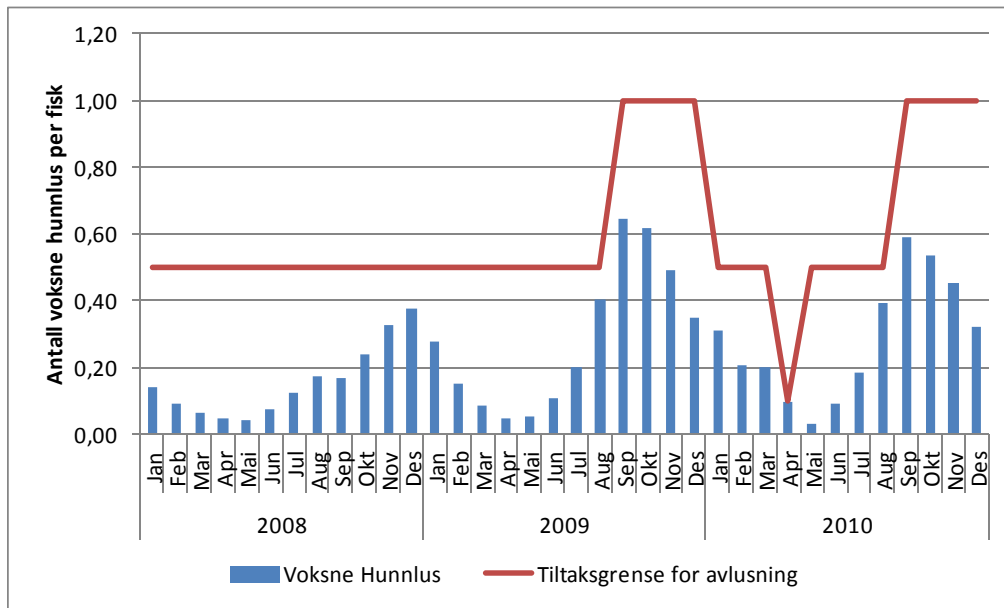
Figur5: Antall tillatelser og lokaliteter for oppdrett av laks, ørret og regnbueørret fordelt på fylke i 2009. Kilde: Fiskeridirektoratet.

6. Innslag av rømt oppdrettslaks i elvene

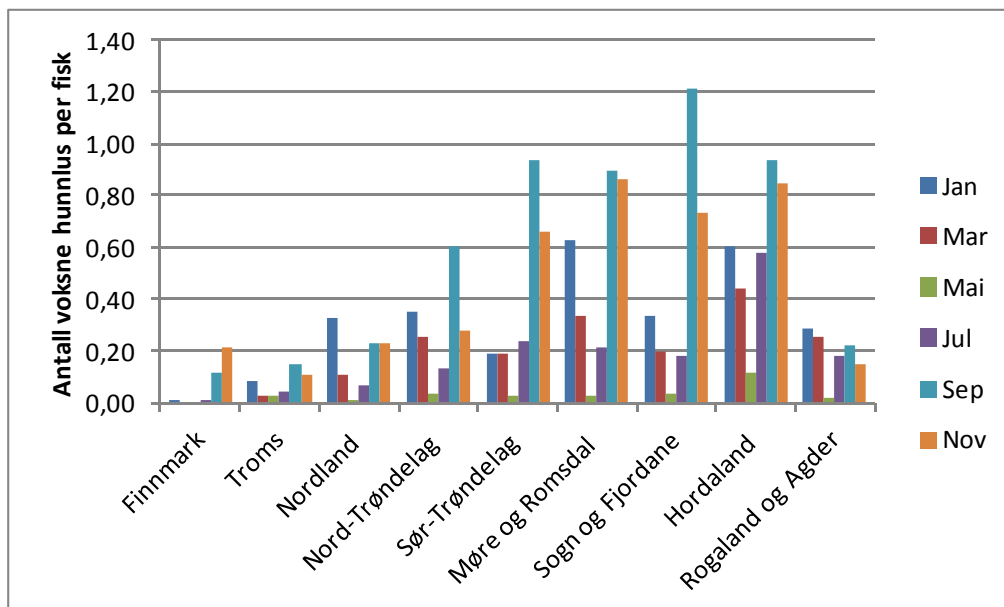
Figur 6: Innslag av rømt oppdrettslaks i elvene. Kilde: NINA.

7. Gjennomsnittlig antall lakselus for hele landet

Figur 7: Gjennomsnittlig antall voksne hunnulus per fisk for hele landet 2008-2010 og tiltaksgrensen for avlusning. Kilde: Lusedata.

8. Gjennomsnittlig antall lakselus på fylkesnivå

Figur8: Gjennomsnittlig antall voksne hunnulus per fisk i 2010 på fylkesvis. Kilde: Lusedata.